EIROPAS
KOMISIJA

SAVIENĪBAS AUGSTĀ
PĀRSTĀVE ĀRLIETĀS UN
DROŠĪBAS POLITIKAS
JAUTĀJUMOS

Briselē, 8.6.2016.
JOIN(2016) 29 final

KOPĪGS PAZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

Starptautisko kultūras attiecību ES stratēģijas veidošana

1. KONTEKSTS

Kultūru daudzveidība ir neatņemama Eiropas Savienības vērtību daļa. ES ir stingri apņēmusies veicināt pasaules kārtību, kuras pamatā ir miers, tiesiskums, vārda brīvība, savstarpēja sapratne un pamattiesību ievērošana. Tādēļ dažādības sekmēšana, veidojot starptautiskās kultūras attiecības, ir nozīmīgs aspekts ES kā pasaules līmeņa dalībnieces darbībā. Šī apņemšanās attiecas gan uz starptautisko kultūras attiecību veicināšanu ar atbalstu un palīdzību, ko ES sniedz trešām valstīm, gan uz atbalstu Savienības un tās dalībvalstu dažādo kultūru popularizēšanai kultūras diplomātijas ietvaros. ES ir svarīga Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) partnere un cieši sadarbojas ar *UNESCO*[1], lai aizsargātu pasaules kultūras mantojumu.

ES ir daudz, ko dot pasaulei: tai raksturīga kultūras izpausmju daudzveidība, augstvērtīga mākslinieciskā jaunrade un aktīva radošā nozare. Tā arī var gūt būtisku labumu no plašākas apmaiņas ar pārējo pasauli. Vienlaikus ES pieredze daudzveidības un plurālisma jomā ir noderīga, lai sekmētu kultūras politiku kā miera un sociālekonomiskās attīstības virzītāju trešās valstīs. Šajā kopīgajā paziņojumā aprakstīts darbs, ko Savienība jau iegulda starptautiskajās kultūras attiecībās, un ierosināti veidi, kā attīstīt ES starptautiskās kultūras attiecības, lai tuvotos Savienības mērķiem — starptautiskā miera un stabilitātes sekmēšanai, daudzveidības aizsargāšanai un darbvietu radīšanas un izaugsmes veicināšanai.

Komisija 2007. gadā ierosināja Eiropas darba kārtību kultūrai augošas globalizācijas apstākļos[2], kas ietver kultūras veicināšanu Savienības starptautiskajās attiecībās. Kopš tā laika ir stājies spēkā Lisabonas līgums un izveidots Eiropas Ārējās darbības dienests (EĀDD) un tādējādi radīts jauns satvars, kas var papildus stiprināt ES ieguldījumu starptautiskajās kultūras attiecībās. Pēdējos gados dalībvalstis, Eiropas Parlaments un pilsoniskās sabiedrības pārstāvji ir aicinājuši veidot koordinētāku ES pieeju starptautiskajām kultūras attiecībām[3]. Padome 2015. gada novembrī aicināja Komisiju un Augsto pārstāvi sagatavot stratēģisku pieeju kultūrai ES ārējās attiecībās, šajā nolūkā nosakot pamatprincipu kopumu[4]. Tādēļ šajā kopīgajā paziņojumā piedāvāti šādi principi, kā arī stratēģiskāka ES pieeja kultūras diplomātijai.

Kā *UNESCO* 2005. gada Konvencijas par kultūras izpausmju daudzveidības aizsardzību un veicināšanu[5] līgumslēdzēja puse ES ir apņēmusies savās starptautiskajās kultūras attiecībās veicināt kultūras izpausmju daudzveidību. Tas atspoguļo un sekmē tādas Eiropas pamatvērtības kā cilvēktiesības, dzimumu līdztiesība, demokrātija, vārda brīvība un tiesiskums, kā arī kultūru un valodu daudzveidība[6]. Kultūra un jo īpaši kultūru dialogs var palīdzēt risināt būtiskas pasaules mēroga problēmas, piemēram, konfliktu novēršanas un izbeigšanas, bēgļu integrācijas, vardarbīga ekstrēmisma apkarošanas un kultūras mantojuma aizsardzības jomā. 2014. gada paziņojumā par kultūras mantojumu[7] ES atkārtoti apliecināja savu apņemšanos aizsargāt kultūras mantojumu sadarbībā ar tādām organizācijām kā Eiropas Padome un *UNESCO*. Šis darbs arī patlaban uzskatāms par steidzamu, ņemot vērā, ka

[1] Apvienoto Nāciju Organizācijas Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija (*UNESCO*).
[2] Paziņojums par Eiropas darba kārtību kultūrai augošas globalizācijas apstākļos (COM(2007) 242 *final*).
[3] Sk. Padomes 2008. gada secinājumus par kultūru daudzveidības un kultūru dialoga sekmēšanu ārējās attiecībās, Eiropas Parlamenta 2011. gada rezolūciju par kultūras nozīmi ES ārējās darbībās un Eiropas Parlamenta 2014. gada sagatavošanās pasākumu "Kultūra ES ārējās attiecībās" http://cultureinexternalrelations.eu/.
[4] Padomes 3428. sanāksmes rezultāti: izglītība, jaunatne, kultūra un sports, 2015. gada 23. un 24. novembris.
[5] http://en.unesco.org/creativity/convention/about/2005-convention-text.
[6] ES Pamattiesību harta.
[7] Paziņojums "Ceļā uz integrētu pieeju Eiropas kultūras mantojumam" (COM(2014) 477 *final*).

konfliktu skartās teritorijās, piemēram, Irākā, Sīrijā un Afganistānā, kultūras mantojums tiek iznīcināts.

Apmaiņa kultūras jomā var dot arī ekonomiskus ieguvumus. Radošo produktu globālās tirdzniecības apjoms no 2004. gada līdz 2013. gadam ir pieaudzis vairāk nekā divkārt[8], un kultūra ir viens no galvenajiem elementiem jaunajā ekonomikas modelī, kurā nozīmīgākie virzītājspēki ir radošums, inovācija un piekļuve zināšanām. Kultūras un radošās nozares veido aptuveni 3 % no globālā IKP un nodrošina 30 miljonus darbvietu[9]. ES vien šajās nozarēs ir vairāk nekā 7 miljoni darbvietu[10]. Arī jaunattīstības valstīs kultūras un radošās nozares dod ieguldījumu ilgtspējīgas attīstības un iekļaujošas izaugsmes veicināšanā. Tādējādi kultūra var palīdzēt sekmēt **darbvietu radīšanu un konkurētspēju** gan ES, gan ārpus tās. Tas atzīts ANO Ilgtspējīgas attīstības programmā 2030. gadam[11], kurā uzsvērts, ka kultūrai, tostarp pasaules kultūras mantojumam un radošajām nozarēm, var būt liela nozīme iekļaujošas un ilgtspējīgas attīstības sasniegšanā. Tādēļ kultūra ir viena no būtiskajām jomām, kas tiek atbalstītas ES attīstības sadarbības ietvaros.

Eiropai jau ir ciešas kultūras attiecības ar citām valstīm. Dalībvalstīm jau ir plašas un ilglaicīgas starptautiskas kultūras saiknes, un visā pasaulē tiek augstu vērtētas Eiropas kultūras tradīcijas un jaunrade. Atbilstoši Padomes un Parlamenta aicinājumiem[12] koordinēta ES rīcība, kuras pamatā ir "vieda papildināmība", var palīdzēt šo saišu stiprināšanā, veidojot sinerģiju, apvienojot resursus, atvieglojot sadarbību un nodrošinot šādas kultūras apmaiņas un pasākumu lielāku redzamību[13].

Šajā kopīgajā paziņojumā piedāvāta starptautisko kultūras attiecību ES stratēģija, kuras uzmanības centrā ir ar partnervalstīm veidotās kultūras sadarbības izvēršana šādos trīs galvenajos virzienos: atbalsts kultūrai kā ilgtspējīgas sociālās un ekonomiskās attīstības virzītājspēkam; atbalsts kultūrai un kultūru dialogam kā mierīgu starpkopienu attiecību veicinātājiem; sadarbības stiprināšana kultūras mantojuma jomā. Sekojot šiem mērķiem, ES starptautiskās attiecības kultūras jomā palīdzēs padarīt **ES par spēcīgāku dalībnieci pasaules mērogā** — tā ir būtiska pašreizējās Komisijas prioritāte, kas ietverta arī gaidāmajā Augstās pārstāves sagatavotajā globālajā stratēģijā.

2. ES RĪCĪBAS PAMATPRINCIPI

ES rīcībā starptautisko kultūras attiecību jomā jāvadās pēc turpmāk minētajiem principiem.

a) Atbalsts kultūru daudzveidībai un cilvēktiesību ievērošanai

ES ir stingri apņēmusies veicināt kultūru daudzveidību, kuru aizsargāt un sekmēt iespējams tikai tad, ja tiek nodrošināta cilvēktiesību un pamatbrīvību ievērošana. Šīs pamattiesības ir demokrātijas, tiesiskuma, miera, stabilitātes, ilgtspējīgas un iekļaujošas attīstības un sabiedriskās līdzdalības būtisks pamats. Valstīm ir pienākums ievērot, aizsargāt un veicināt tiesības uz uzskatu brīvību un vārda brīvību, tostarp mākslinieciskо izpausmju brīvību. Šajā

[8] *The Globalisation of Cultural Trade: A Shift in Cultural Consumption--International flows of cultural goods and services 2004-2013*, *UNESCO* Statistikas institūts (*UIS*), 2016.
[9] *Cultural Times*, Autoru un komponistu savienību starptautiskās konfederācijas (*CISAC*) un *UNESCO* ziņojums, 2015.
[10] Turpat.
[11] https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf.
[12] http://cultureinexternalrelations.eu/.
[13] Pētījumi liecina, ka ES būtu jāīsteno kultūras diplomātijas pasākumi, pamatojoties uz ļoti pozitīvo priekšstatu par Eiropas un ES dalībvalstu kultūru, mākslu un vēsturi. http://ec.europa.eu/dgs/fpi/showcases/eu_perceptions_study_en.htm.

saistībā un saskaņā ar ES un starptautiskajos tiesību aktos noteiktajiem pienākumiem[14] ES ir apņēmusies sekmēt tolerantu, plurālistisku pieeju starptautiskajām kultūras attiecībām[15].

b) Savstarpējas cieņas un kultūru dialoga veicināšana

Lai pilnībā īstenotu kultūras potenciālo vienotājas lomu starptautiskajās attiecībās, ir ne tikai jāatspoguļo Eiropas kultūru daudzveidība, bet arī jātiecas veidot jaunu attieksmi, kas vērsta uz dialogu, savstarpēju ieklausīšanos un mācīšanos, kopīgu spēju veidošanu un globālu solidaritāti[16]. Kultūras attiecībās jāņem vērā reģionu atšķirības un katras vietas sensitīvie jautājumi un rīcība jāpielāgo konkrētajam kultūras kontekstam un interesēm. Tā kā iedzīvotāji bieži iesaistās pārrobežu darbībās, izmantojot digitālos rīkus, ir jāiestājas par to, lai tautu saziņa noritētu cieņpilnos apstākļos, pamatojoties uz līdztiesību un partnerības garu. Tāpēc ES starptautisko kultūras attiecību pamatā jābūt savstarpībai, savstarpējas mācīšanās pieejai un līdzradīšanai.

c) Papildināmības un subsidiaritātes principu ievērošanas nodrošināšana

Ierosinātā ES starptautisko kultūras attiecību stratēģija balstīta pilnīgā ES un tās dalībvalstu attiecīgo kompetences jomu ievērošanā. Saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 6. pantu kultūras jomā Savienības kompetencē ir veikt darbības, lai atbalstītu, koordinētu vai papildinātu dalībvalstu darbības. LESD 167. panta 3. punktā noteikts, ka Savienība un dalībvalstis kultūras jomā veicina sadarbību ar trešām valstīm un kompetentām starptautiskām organizācijām. Turklāt LESD 167. panta 4. punktā paredzēts, ka, rīkojoties saskaņā ar citiem Līgumu noteikumiem, Savienība ņem vērā kultūras aspektus. ES un tās dalībvalstu politika attiecībā uz sadarbību attīstības jomā viena otru papildina un stiprina (LESD 208. pants). Pilnīgi ievērojot subsidiaritātes principu, ES veic pasākumus, lai veicinātu starptautiskās kultūras attiecības, ja tās var būt lietderīgākas nekā rīcība valsts, reģiona vai vietējā mērogā. Nesenajos Padomes secinājumos par kultūru ES ārējās attiecībās norādīts, ka ir "sekmīgāk jākoordinē centieni virzībā uz (..) stratēģisku Eiropas pieeju"[17]. Tāpēc ES savā darbībā var radīt iespējas un veicināt valstu kultūras institūtu un fondu, kā arī privātu un sabiedrisku uzņēmumu attiecīgu sinerģiju un sadarbību visā pasaulē.

d) Transversālas pieejas sekmēšana kultūras jomā

Kultūra ietver ne tikai mākslu vai literatūru. Tā aptver plašu politikas virzienu un darbības jomu klāstu — no kultūru dialoga līdz tūrismam, no izglītības un pētniecības līdz radošajām nozarēm, no mantojuma aizsardzības līdz radošo nozaru un jauno tehnoloģiju veicināšanai un no daiļamatniecības līdz attīstības sadarbībai. Tādēļ piedāvātā stratēģija veicina iespējas atbalstīt kultūru ES ārpolitikas pasākumos. Kultūra ir arī būtisks ilgtspējīgas attīstības elements, jo radošā joma var sekmēt izlīgumu, izaugsmi un vārda brīvību un, pamatojoties uz to, ir iespējams nodrošināt citas pamatbrīvības.

e) Atbalsts kultūrai pašreizējos sadarbības satvaros[18]

[14] Līguma par Eiropas Savienību (LES) 2., 6., 21., 49. pants un ES Pamattiesību hartas 7., 8., 10., 11., 22. pants. Visas dalībvalstis ir Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām (*ICCPR*) un Eiropas Cilvēktiesību konvencijas (ECTK) līgumslēdzējas puses.
[15] Sk. arī ES cilvēktiesību pamatnostādnes par vārda brīvību tiešsaistē un bezsaistē (dokuments 9647/14).
[16] Atbilstoši ieteikumiem, kas sniegti sagatavošanās pasākumā "Kultūra ES ārējās attiecībās", kas sākts pēc Eiropas Parlamenta iniciatīvas un kura ziņojums publicēts 2014. gadā (http://cultureinexternalrelations.eu/main-outcomes/), un 2012. gada novembra ziņojumā "Stratēģija ES un Ķīnas attiecībām kultūras jomā: ekspertu grupas ziņojums par kultūru un ārējām attiecībām — Ķīna".
[17] Padomes 2015. gada 24. novembra secinājumi par kultūru ES ārējās attiecībās ar uzsvaru uz kultūru attīstības sadarbībā.
[18] Konkrētu darbību un projektu piemēri neietekmē jaunu projektu īstenošanu atbilstoši šai stratēģijai. Turklāt atsauces uz notiekošiem projektiem vai programmām nenozīmē, ka tie tiks pastāvīgi finansēti.

Lai nodrošinātu politikas saskaņotību un izvairītos no dublēšanās, efektīvākais veids, kā atbalstīt kultūru ES ārējās attiecībās, ir jau izveidoto sadarbības satvaru un finanšu instrumentu izmantošana. ES ir izveidojusi īpaši pielāgotus satvarus tematiskai un ģeogrāfiskai sadarbībai, kā arī šim mērķim paredzētus finanšu instrumentus.

Tematiskās programmas

- Partnerības instruments (PI). Viens no tā mērķiem ir uzlabot "vispārējo izpratni par Savienību, tās redzamību (..) ar publiskās diplomātijas, tiešu personisku kontaktu, sadarbību izglītības un akadēmiskajos jautājumos, ideju laboratoriju sadarbības un informācijas sniegšanas pasākumu starpniecību, lai popularizētu Savienības vērtības un intereses"[19].

- Eiropas Demokrātijas un cilvēktiesību instruments (*EIDHR*). Tā ietvaros tiek sniegta palīdzība demokrātijas un tiesiskuma attīstībai un konsolidācijai un cilvēktiesību un pamatbrīvību ievērošanai. Viens no šā instrumenta mērķiem ir veicināt uzskatu un vārda brīvību, tostarp politiskās, mākslinieciskās un kultūras izpausmes brīvību[20].

- Attīstības sadarbības instrumenta (ASI) programmas "Vispārējie sabiedriskie labumi un problēmas" tautas attīstības komponenta mērķis ir veicināt kultūru daudzveidību un vienlīdz lielu cieņu pret visām kultūrām. Tā ietvaros tiks arī stimulēts kultūras nozaru ieguldījums ekonomikas izaugsmē jaunattīstības valstīs, pilsoniskās sabiedrības organizācijās un vietējās iestādēs.

- Stabilitātes un miera veicināšanas instruments (*IcSP*). Šā instrumenta mērķis ir veicināt konfliktu novēršanu, reaģēšanu uz krīzēm, miera veidošanu, lai novērstu globālus un starpreģionālus draudus. Kultūras organizācijas ir iekļautas definīcijā kā pilsoniskās sabiedrības dalībnieki, kas var saņemt šā instrumenta finansējumu[21].

- Programma "Radošā Eiropa". Šīs programmas mērķi cita starpā ir "veicināt Eiropas kultūras mantojumu" un "nostiprināt Eiropas kultūras un radošo nozaru konkurētspēju", turklāt programma ir "atvērta arī divpusējas vai daudzpusējas sadarbības pasākumiem ar trešām valstīm"[22].

Sadarbības ģeogrāfiskie satvari

- **Paplašināšanās politika.** Tā kā Rietumbalkānu valstis[23] un Turcija ir kandidātvalstis un potenciālas kandidātvalstis, tām ir īpaša loma un nozīme ES ārpolitikā. ES kultūras politika ietilpst ES *acquis*, kas kandidātvalstīm jāpiemēro sarunu 26. sadaļā "Izglītība un kultūra". Šajā saistībā reģions saņem atbalstu no Pirmspievienošanās palīdzības instrumenta (*IPA*). ES ir ilgstoši atbalstījusi kultūras projektus Rietumbalkānos ar mērķi veicināt kultūru dialogu, izlīgumu un sociālekonomisko attīstību. Saistībā ar Eiropas Komisijas un Eiropas Padomes kopīgi īstenoto rīcību "Ļubļanas process I un II" kultūras

[19] Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 11. marta Regula (ES) Nr. 234/2014, ar ko izveido Partnerības instrumentu sadarbībai ar trešām valstīm.
[20] Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 11. marta Regula (ES) Nr. 235/2014, ar ko izveido finanšu instrumentu demokrātijai un cilvēktiesībām visā pasaulē.
[21] Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 11. marta Regula (ES) Nr. 230/2014, ar ko izveido stabilitātes un miera veicināšanas instrumentu.
[22] Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 11. decembra Regula (ES) Nr. 1295/2013, ar ko izveido programmu "Radošā Eiropa" (2014.–2020. gads).
[23] Albānija, Bijusī Dienvidslāvijas Maķedonijas Republika, Bosnija un Hercegovina, Kosova*, Melnkalne, Serbija.

mantojuma atjaunošanā Eiropas dienvidaustrumos ir ieguldīti būtiski resursi [24]. Paplašināšanās procesā iesaistīto valstu kultūras organizācijas gūst labumu no tādas politiskās sadarbības ar ES, kuras mērķis ir uzlabot to spējas, kā arī no pilnvērtīgas dalības programmās "Kultūra" un "Radošā Eiropa"[25]. Paplašināšanās procesā iesaistītās valstis patlaban saskaras ar jaunām grūtībām, tostarp nesen ieceļojušo migrantu integrāciju, kurā kultūru dialogs var sekmēt izlīgumu un iekļaujošu un demokrātisku sabiedrību veidošanos, kā arī palīdzēt novērst radikalizāciju. ES jāturpina cieša sadarbība ar paplašināšanās procesā iesaistītajām valstīm, lai palīdzētu aizsargāt to kultūras mantojumu, veicinātu to kultūras un radošo nozaru attīstību un sekmētu to līdzdalību pašreizējās ES kultūras programmās.

- **Eiropas kaimiņattiecību politika (EKP).** Tā nosaka ES attiecības ar 16 tuvākajām austrumu un dienvidu kaimiņvalstīm. Diferencētu divpusējo pieeju katrai partnervalstij papildina reģionālās sadarbības iniciatīvas Vidusjūras dienvidu reģiona[26] un Austrumu[27] partnerības ietvaros. Politiska, ekonomiska un kultūras diferenciācija un lielāka abpusējā ieinteresētība ir atjaunotās EKP[28] svarīgākie elementi. Austrumu partnerības 4. platforma ir forums labākai sadarbībai un politikas dialogam tādās jomās kā izglītība, jauniešu lietas (tostarp nodarbināmība), kultūra un radošums, pētniecība un inovācija, audiovizuālās jomas politika un informācijas sabiedrība, savukārt konkrētu programmu ietvaros tiek atbalstīta spēju veidošana. Vidusjūras dienvidu reģionā ES atbalsta kultūras sadarbību, īstenojot reģionālas programmas mantojuma un audiovizuālajā jomā, kā arī divpusējus pasākumus. Daudzas EKP valstis saskaras ar tādām ilgstošām problēmām kā politiskā spriedze, ekonomikas lejupslīde, vardarbīga radikalizācija un migrācijas plūsmas. Šādā situācijā kultūras sadarbība un apmaiņa kultūras politikas jomā var sniegt īpašu ieguldījumu stabilizācijā. Piemēram, Eiropas kaimiņattiecību instruments 2014.–2017. gada periodā nodrošina finansējumu EUR 17 miljonu apmērā, lai atbalstītu plašsaziņas līdzekļus un kultūru attīstībai Vidusjūras dienvidu reģionā[29]. Turklāt atbalsts kultūras un kultūras mantojuma saglabāšanai tiek sniegts piecās pārrobežu sadarbības programmās[30].

- **Sadarbība attīstības jomā.** Attīstības sadarbības instrumenta (ASI) mērķis ir mazināt nabadzību un sekmēt ilgtspējīgu ekonomisko, sociālo un vides attīstību, kā arī atbalstīt demokrātiju, tiesiskumu, labu pārvaldību un cilvēktiesību ievērošanu[31]. Tam ir trīs īpaši komponenti: i) ģeogrāfiskās programmas, kas atbalsta sadarbību ar aptuveni 47 jaunattīstības valstīm Latīņamerikā, Dienvidāzijā un Ziemeļāzijā un Dienvidaustrumāzijā, Vidusāzijā, Tuvajos Austrumos un Dienvidāfrikā; ii) jaunizveidotā Panāfrikas programma ES un Āfrikas stratēģiskās partnerības atbalstam. Vairākās ASI regulas sadaļās apstiprināta kultūras nozīme.

[24] ES darbība šajā jomā Bosnijā un Kosovā ir parādījusi, ka uz mantojumu vērstai politikai ir potenciāls veicināt izlīgumu pēckonflikta situācijās un turklāt tā veicina ekonomikas attīstību.
[25] Kā noteikts 8. panta 3. punktā 2013. gada 11. decembra Regulā (ES) Nr. 1295/2013, ar ko izveido programmu "Radošā Eiropa". To iesaistīto valstu saraksts, kas nav ES dalībvalstis, http://eacea.ec.europa.eu/creative-europe/library/eligibility-organisations-non-eu-countries_en.
[26] Alžīrija, Ēģipte, Izraēla, Jordānija, Libāna, Lībija, Maroka, Palestīna*, Sīrija un Tunisija.
[27] Armēnija, Azerbaidžāna, Baltkrievija, Gruzija, Moldova un Ukraina.
[28] Kopīgs paziņojums "Eiropas kaimiņattiecību politikas pārskatīšana" (2015. gada 18. novembris) (JOIN(2015) 50 final).
[29] http://www.enpi-info.eu/mainmed.php?id=486&id_type=10.
[30] http://www.enpi-info.eu/maineast.php?id=322&id_type=10.
[31] Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 11. marta Regula (ES) Nr. 233/2014, ar ko izveido finanšu instrumentu sadarbībai attīstības jomā 2014.–2020. gadam.

- Partnerattiecību nolīgumā, kas parakstīts 2000. gada jūnijā Kotonū[32], paredzēts satvars ES sadarbībai ar Āfrikas, Karību jūras reģiona un Klusā okeāna (ĀKK) valstīm 20 gadu periodā. Saskaņā ar šo nolīgumu Eiropas Attīstības fonds (EAF) finansē kultūras programmas, ko pārvalda un īsteno ĀKK valstu grupas Sekretariāts. 9. EAF ietvaros tika finansēti projekti, kuru mērķis bija stiprināt ĀKK valstu radošo nozaru tehniskās, finansiālās un vadības spējas un, konkrētāk, attīstīt un strukturēt ĀKK valstu kino un audiovizuālās nozares (EUR 14 miljoni). Vēlāk ar programmu "*ACP Cultures+*" (EUR 30 miljoni 10. EAF ietvaros) tika atbalstīta nabadzības mazināšana, veicinot ilgtspējīgas kultūras nozares. Pašreizējās iekšējās ĀKK programmas ietvaros tiek turpināts atbalsts kultūras un radošajām nozarēm (EUR 40 miljoni 11. EAF ietvaros 2014.–2020. gada periodā). Komisija patlaban izskata satvaru, kas reglamentēs attiecības ar ĀKK valstīm pēc Kotonū partnerattiecību nolīguma beigām. Notiek sagatavošanās pārskatītam Eiropas Konsensam attīstības jomā.

3. PLAŠĀKA KULTŪRAS SADARBĪBA AR PARTNERVALSTĪM

Piedāvātās ES starptautisko kultūras attiecību stratēģijas ietvaros Komisija un Augstā pārstāve ierosina šādus trīs darba virzienus ar partnervalstīm veidotās starptautiskās kultūras sadarbības izvēršanai:

- atbalsts kultūrai kā sociālās un ekonomiskās attīstības virzītājspēkam,
- atbalsts kultūrai un kultūru dialogam kā mierīgu starpkopienu attiecību veicinātājiem,
- sadarbības stiprināšana kultūras mantojuma jomā.

3.1. Atbalsts kultūrai kā sociālās un ekonomiskās attīstības virzītājspēkam

a) Atbalsts kultūras politikas izstrādei

UNESCO 2005. gada Konvencijā par kultūras izpausmju daudzveidības aizsardzību un veicināšanu[33] uzsvērta "nepieciešamība iekļaut kultūru kā stratēģisku elementu gan valstu un starptautiskās attīstības politikā, gan starptautiskajā attīstības sadarbībā". Cieņa pret kultūru daudzveidību un vārda brīvību, ko veicina kultūra, ir būtisks demokratizācijas procesu un sociālekonomiskās attīstības balsts. Tādēļ ES jāpalīdz partnervalstīm integrēt kultūru valsts politikā. Padziļinot politikas dialogu ar partnervalstīm un stiprinot pārvaldības sistēmas, ES iegulda darbu, lai virzītu *UNESCO* 2005. gada konvencijas ratifikāciju un īstenošanu.

- **Dalīšanās pieredzē ar paplašināšanās procesā iesaistītajām valstīm un kaimiņreģiona valstīm.** ES izmantos pašreizējās divpusējās vai daudzpusējās struktūras dialogam, lai iepazīstinātu ar pieredzi un rezultātiem, tostarp saistībā ar tādām iniciatīvām kā Eiropas kultūras galvaspilsētu programma. Komisija veicinās tādu instrumentu kā *TAIEX* [34] izmantošanu un mērķsadarbību kultūras jomā.

- **Kultūras politikas stiprināšana.** Dienvidu kaimiņreģionā programmas *Med Culture* (2014–2018) ietvaros partnervalstīm tiek sniegts atbalsts kultūras politikas un prakses

[32] https://ec.europa.eu/europeaid/where/acp/overview/cotonou-agreement/index_en.htm_en.
[33] http://en.unesco.org/creativity/convention/about/2005-convention-text.
[34] *TAIEX* ir Eiropas Komisijas Tehniskās palīdzības un informācijas apmaiņas instruments. *TAIEX* atbalsta publiskās pārvaldes iestādes saistībā ar ES tiesību aktu tuvināšanu, piemērošanu un izpildes panākšanu, kā arī ES paraugprakses apmaiņas veicināšanu.

veidošanā, bet jaunā spēju veidošanas programma *MedFilm*, kura ilgs trīs gadus, palīdz filmu veidotājiem pievērsties sensitīviem tematiem reģionu līmenī[35].

b) Kultūras un radošo nozaru stiprināšana

Tā kā kultūras un radošās nozares ir dinamisks ekonomikas sektors, tās nodrošina daudz kvalitatīvu darbvietu un bieži veicina pārdomātu, ilgtspējīgu un iekļaujošu izaugsmi. Ieguldījumi kultūras projektos sekmē pilsētu un reģionu konkurētspēju, pievilcību un sociālo kohēziju[36]. Vairāk nekā 70 ES reģioni ir izraudzījušies kultūras un radošās nozares kā prioritāti savās pārdomātas specializācijas stratēģijās, atzīstot, ka šīs nozares sekmē reģionālo izaugsmi un vietējo darbvietu radīšanu.

Jaunattīstības valstīs *UNESCO* izstrādātie kultūras kā attīstības faktora rādītāji liecina, ka valstīs ar zemu un vidēju ienākumu līmeni kultūra veido 1,5–5,7 % no IKP; tas atspoguļo atšķirības politiskajā un iestāžu regulējumā, kā arī sociālās līdzdalības un izglītības, un vārda brīvības līmeni. Piemēram, Burkinafaso vairāk nekā 170 000 cilvēku (aptuveni 2 % ekonomiski aktīvo iedzīvotāju) ir nodarbināti ar kultūru saistītā jomā. Katrai valstij ir sava sekmīgā joma: Nigērijā tā ir kino nozare, Karību jūras reģiona valstīs — mūzika, bet Tuvajos Austrumos — kultūras tūrisms. Lai atbalstītu turpmāku progresu, ES var dalīties zināšanās par to, kā papildus attīstīt atbilstošas prasmes un izveidot stabilu tiesisko regulējumu.

- **Radošajās nozarēs gūto ekonomikas ieņēmumu palielināšana.** Ar 11. EAF iekšējo ĀKK programmu tiks atbalstīts kultūras nozaru ieguldījums ĀKK valstu sociālekonomiskajā attīstībā (EUR 40 miljoni 2014.–2020. gadā).

- **Radošie centri un kopas.** Lai virzītos uz priekšu, pasaules kultūras nozarēs nepieciešama līdzradīšana. Eiropas un citiem starptautiskajiem kultūras veidotājiem jārod jauni veidi, kā panākt izaugsmi un piesaistīt auditoriju visā pasaulē. Dažādos reģionos tiek veidoti radošie centri un kopas, tostarp:

    - **Āzijas un Eiropas fonds**[37], kuru līdzfinansē ES, atbalsta Āzijas un Eiropas kultūras un radošos centrus programmas "Radošie tīkli" ietvaros,

    - **Vidusjūras dienvidu reģionā** ES atbalsta kultūras un radošo nozaru kopu veidošanas projektu (2013.–2017.) kopā ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Industriālās attīstības organizāciju (*UNIDO*),

    - ES 2016. gadā programmas "Radošā Eiropa" ietvaros sāka darbību ar mērķi izveidot **Eiropas radošo centru tīklu**[38], kurā iesaistītas visas programmas "Radošā Eiropa" dalībvalstis (tostarp Gruzija, Moldova, Serbija, Turcija un Ukraina),

    - no 2016. gada ES izmēģinājuma projekta ietvaros tiek atbalstīta **tīklu veidošana starp jauniem, radošiem kultūras jomas uzņēmējiem no ES un trešām valstīm**. Platformā pieejami tādi pakalpojumi kā izaugsmes vadība, iespējas

[35] http://www.enpi-info.eu/medportal/news/latest/45210/MedFilm:-Call-for-proposals-to-promote-development-of-film-industry-in-Southern-Mediterranean.
[36] Labs piemērs ir Eiropas kultūras galvaspilsētu programma: aprēķināts, ka katrs valsts ieguldītais euro, piemēram, 2004. gadā Lillē (Francijā), nesis astoņu euro peļņu vietējai ekonomikai.
[37] http://www.asef.org/.
[38] http://ec.europa.eu/culture/news/2016/0405-european-network-creative-hubs_en.htm.

mācīties no līdzbiedriem, konferences par konkrētiem tematiem, mācību braucieni un tikšanās ar potenciālajiem ieguldītājiem visā pasaulē[39].

- **Uzņēmējdarbība un prasmju pilnveide.** Eiropas Izglītības fonds[40] turpinās darbu kultūras un radošajās nozarēs nepieciešamo prasmju pilnveidošanas jomā. Programmas "*ACP Cultures+*" mērķis ir veidot ĀKK valstu kultūras jomas profesionāļu spējas[41]. ES mērķis ir veicināt kultūras preču un pakalpojumu iespējas tirgū, stimulēt inovāciju un jaunas profesijas mūsdienīgo tehnoloģiju jomā un vienlaikus atbalstīt radošo profesiju pārstāvju apmācību.

- **Atbalsts Eiropas mazajiem un vidējiem uzņēmumiem (MVU).** Komisija, piemēram, var atbalstīt radošo nozaru MVU Dienvidkorejā un Dienvidaustrumāzijā, organizējot darījumu braucienus un nodrošinot atbalsta pakalpojumus, tostarp izaugsmes vadību, kā arī sniedzot loģistikas un finansiālo atbalstu 2016. gadā sākto eksporta veicināšanas programmu ietvaros.

- **Strukturēti teritoriālās sadarbības satvari.** Vairāki piemēri ilustrē to, kā kultūra var vienot dažādus reģionus, veicināt ilgtspējīgu tūrismu un palīdzēt saglabāt vidi, kā arī sekmēt energoefektivitāti[42]. Visās stratēģijās kultūra skatīta kā ieguldījums izaugsmē un darbvietu radīšanā un kā saimnieciskās aktivitātes pīlārs atbilstoši Eiropas teritoriālās sadarbības mērķim.

c) Atbalsts vietējo iestāžu darbam partnervalstīs

2015. gada ziņojums par Eiropas kultūras galvaspilsētu programmu un 2015. gada Pasaules pilsētu kultūras ziņojums[43] apliecina, ka pilsētu pārvalde un citas vietējās iestādes, kas veic ieguldījumus kultūrā, ļoti daudz iegūst gan izaugsmes, gan sociālās kohēzijas ziņā. Komisijas Kopīgais pētniecības centrs patlaban izstrādā rīku pilsētu kultūras un radošo iniciatīvu pārraudzībai — tas palīdzēs veikt mērķtiecīgākus ieguldījumus un mācīties no paraugprakses. Nesen veikts ārējais pētījums, kurā apzināti pašreizējie un plānotie kultūras pasākumi attīstības veicināšanai[44], apliecināja, ka kultūras pasākumi nodrošina straujāku vietējo attīstību, kas ir īpaši svarīgi lauku apvidos, kur tradicionālās prasmes un daiļrade var palīdzēt mazināt nabadzību.

Saskaņā ar ES pieeju ilgtspējīgai pilsētu attīstībai tiek atzīta kultūras īpašā nozīme un tiek uzskatīts, ka ļoti svarīga ir sabiedriskās telpas pieejamība visiem iedzīvotājiem. Piemēram, Latīņamerikas valstīs ES ir atbalstījusi audiovizuālu programmu izplatīšanu, lai risinātu sociālās problēmas, kas urbanizētajos reģionos rodas nevienlīdzības dēļ. Cits projekts, kas īstenots Āfrikā, ir piemērs tam, kā māksla un arhitektūra var padarīt pilsētu attīstību iekļaujošu un ilgtspējīgu[45].

- **Inovatīvas partnerības.** Šī iniciatīva, ko finansē no Attīstības sadarbības instrumenta (ASI), tiek īstenota kopā ar vietējām iestādēm, un tajā īpaša uzmanība pievērsta vismazāk

[39] http://ec.europa.eu/culture/calls/general/2015-eac-s11_en.htm.
[40] www.etf.europa.eu/.
[41] Šo iekšējo ĀKK atbalsta programmu finansē no Eiropas Attīstības fonda (EAF): http://www.acpcultures.eu/?lang=uk.
[42] Šādi piemēri ir: 2009. gada 10. jūnija ES stratēģija Baltijas jūras reģionam (*EUSBSR*) (COM(2009) 248); 2010. gada 8. decembra ES stratēģija Donavas reģionam (*EUSDR*) (COM(2010) 715); 2013. gada 13. maija Atlantijas reģiona jūrlietu stratēģijas rīcības plāns "Nodrošinot pārdomātu, ilgtspējīgu un iekļaujošu izaugsmi" (COM(2013) 279); 2014. gada 17. jūnija ES stratēģija Adrijas un Jonijas jūras reģionam (*EUSAIR*) (COM(2014) 357); 2015. gada 28. jūlija ES stratēģija Alpu reģionam (*EUSALP*) (COM(2015) 366).
[43] http://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/actions/capitals-culture_en.htm un http://www.worldcitiesculturefo rum.com/publications.
[44] Pētījumā īpaši sniegti ieteikumi saistībā ar programmu "Globālie sabiedriskie labumi un problēmas" (30 miljoni).
[45] ES un Āfrikas Savienības projekts "Vizionārā Āfrika".

attīstītajām valstīm, tostarp nestabilas demokrātijas apstākļiem, vai valstīm, kurās kultūras tiesības ir apdraudētas. Cita Latīņamerikas daudzgadu indikatīvās programmas projekta mērķis ir paplašināt kultūras un mākslas devumu, lai atbalstītu sociālo kohēziju Latīņamerikas pilsētās. Projekts veicina apmaiņu ES un Latīņamerikas starpā un to kopīgu rīcību ar mērķi sekmīgāk integrēt kultūras politiku un iniciatīvas pilsētu attīstības stratēģijās, pamatojoties uz sekmīgiem projektiem, kuru ietvaros atbalstīta sociālā kohēzija.

- **Atbalsts pilsētu mērķsadarbībai kultūras jomā.** Komisija atbalsta pilsētu kā inovācijas un paraugprakses centru lomu, veicinot tādu pilsētu un kultūras objektu mērķsadarbību, kam ir līdzīgas sociālās, ekonomiskās un vides problēmas, lai izpētītu potenciālās attīstības iespējas. Komisija plāno uzsākt reģionālas programmas sadarbībai ar Latīņameriku (īpaši ar Latīņamerikas un Karību jūras reģiona valstu kopienu (*CELAC*)), lai ar kultūras un mākslas palīdzību veicinātu sociālo kohēziju lielās pilsētās[46].

- **Dalīšanās kultūras galvaspilsētu pieredzē.** Komisija iepazīstinās partnervalstis ar Eiropas kultūras galvaspilsētu pieredzi saistībā ar to, kā tās palielina kultūras mantojuma vērtību un tādējādi atbalsta vietējo un reģionālo attīstību.

- **Pilsētu stratēģijas vēsturiskās pilsētās.** Šo programmu finansē no Eiropas kaimiņattiecību instrumenta (EKI), tās ietvaros ES sniedz atbalstu pašvaldībām pilsētu stratēģiju izstrādē vēsturisku pilsētu atjaunošanai.

3.2. Atbalsts kultūrai un kultūru dialogam kā mierīgu starpkopienu attiecību veicinātājiem

Kultūru dialogs (arī dialogs starp dažādām ticībām) var palīdzēt veicināt tādu taisnīgu, mierīgu un iekļaujošu sabiedrību veidošanu, kurās tiek augstu vērtēta kultūru daudzveidība un cilvēktiesību ievērošana. Palīdzot rast kopīgu valodu un veidojot turpmākai apmaiņai labvēlīgu vidi, kultūru dialogs var mazināt saspīlējumus, novērst krīžu saasināšanos, sekmēt tautu izlīgumu un veicināt jaunus vēstījumus, lai vērstos pret radikalizāciju. Šajā sadaļā izklāstīts, kā ES var tiešā veidā sekmēt kultūru dialogu, atbalstot starptautiskus kultūras sadarbības projektus, līdzradīšanu, tiešu personīgu apmaiņu, sociālo diskusiju un miera veidošanu.

a) Atbalsts kultūras nozares dalībnieku sadarbībai

Kultūras nozares dalībnieku un mākslinieku sadarbība, dialogs un mobilitāte ir būtiski kultūru dialoga aspekti. Mākslas darbu un kultūras produktu starpvalstu aprite izplata jaunas idejas, veido tiešas un netiešas saiknes un sekmē inovāciju. Stiprinot sadarbību ar ES partneriem kultūras jomā, iespējams atvērt Eiropas kultūra telpu jauniem kultūras veidotājiem un auditorijām.

- **Dalības veicināšana programmā "Radošā Eiropa".** Visām paplašināšanās procesā iesaistītajām valstīm jau ir iespēja piedalīties, turklāt Komisija aicina arī visas EKP valstis iesaistīties programmā "Radošā Eiropa" (Gruzija, Moldova un Ukraina jau piedalās)[47]. Programma "Radošā Eiropa" kultūras un radošo nozaru dalībniekiem no EKP valstīm

[46] "Kultūra un māksla sociālās kohēzijas atbalstam Latīņamerikas pilsētās".
[47] Lai pilnvērtīgi piedalītos apakšprogrammā "MEDIA", valstij jāatbilst prasībām, kas izklāstītas Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvā.

sniedz iespēju sadarboties ar partneriem visā Eiropā un saņemt finansējumu sadarbības projektiem, kā arī pievienoties Eiropas kultūras tīkliem.

- **Atbalsts kultūrai Austrumu partnerības ietvaros.** Pēc I programmas sekmīgās norises 2011.–2015. gadā Austrumu partnerības II kultūras programma (kurā piedalās Armēnija, Azerbaidžāna, Baltkrievija, Gruzija, Moldova un Ukraina) trīs gadu garumā turpinās attīstīt kultūras nozares dalībnieku prasmes un spējas. Tās mērķis ir atbalstīt reģionālas iniciatīvas, kuru ietvaros kultūra sekmē ekonomikas attīstību, sociālo iekļautību, konfliktu risināšanu un kultūru dialogu.

- **Atbalsts Annas Lindes fondam.** Annas Lindes fonds un tā tīkls, kurā iesaistītas vairāk nekā 4000 pilsoniskās sabiedrības organizāciju Savienības Vidusjūrai 42 valstīs, saņem ES politikas atbalstu un izmanto rīkus kultūras apmaiņas veicināšanai.

b) Miera veidošanas veicināšana ar kultūru dialogu

Kultūru dialogs ir nozīmīgs rīks konfliktu novēršanai un izlīguma un savstarpējās sapratnes veicināšanai pēckonflikta sabiedrībās. ES atbalsta pragmatisku sadarbību un kultūru dialogu starp dažādām kultūrām un sabiedrībām. Tā atbalsta arī tautu un minoritāšu izlīguma procesus. Kā īpaši veiksmīgs piemērs minams Bosnijas un Hercegovinas progress virzībā uz integrāciju ES, kā arī pragmatiskās vienošanās, kas panāktas Belgradas un Prištinas dialoga ietvaros.

- **Stabilitātes un miera veicināšanas instruments (*IcSP*).** ES uzlabos atbalstu kultūru dialogam pirmskonflikta un pēckonflikta situācijās.

- **Jaunatnes kultūru dialogs.** ES veicinās kultūru dialogu jaunatnes organizāciju starpā Eiropā un citur (tostarp izmantojot tādas programmas kā kaimiņreģiona pilsoniskās sabiedrības stipendiju programma). ES jo īpaši atbalstīs programmas "Jaunās arābu balsis" otro posmu (tagad tā paplašināta, ietverot arī Eiropas un Vidusjūras reģionu), lai padziļinātu dialogu starp jauniem līderiem un pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem un cīnītos pret ekstrēmismu un vardarbīgu radikalizāciju.

- **Vēlēšanu novērošanas misijās iesaistīto novērotāju un civilo stabilizācijas misiju darbinieku apmācība.** Tiks nodrošināti apmācības kursi, lai sniegtu pilnīgu izpratni par vietējām kultūras īpatnībām.

- **Atbalsts kultūras tiesībām,** tostarp vietējai identitātei un pirmiedzīvotāju tiesībām, kā arī kultūras tiesību aizstāvju lomai saskaņā ar Starptautisko paktu par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām[48] un pirmiedzīvotāju tautu tiesībām saskaņā ar ANO Deklarāciju par pirmiedzīvotāju tautu tiesībām (*UNDRIP*)[49].

3.3. Sadarbības stiprināšana kultūras mantojuma jomā

Kultūras mantojums ir svarīga kultūru daudzveidības izpausme, un tā ir jāaizsargā. Kultūras mantojuma atjaunošana un popularizēšana piesaista tūristus un veicina ekonomikas izaugsmi. Sadarbībai kultūras mantojuma jomā ir liela nozīme starptautiskajās attiecībās un attīstības politikā, kā aprakstīts Komisijas paziņojumā "Ceļā uz integrētu pieeju Eiropas kultūras mantojumam"[50]. Tā kā pasaulē pieaug pieprasījums pēc kompetences un tā kā daudzas

[48] http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx.
[49] http://www.un.org/esa/socdev/unpfii/documents/DRIPS_en.pdf.
[50] COM(2014) 477 *final*.

dalībvalstis ir gatavas dalīties savās zināšanās, pastāv iespējas īstenot kopīgus pasākumus ar partnervalstīm, lai izstrādātu ilgtspējīgas stratēģijas mantojuma aizsardzībai, izmantojot apmācības, prasmju veidošanu un zināšanu nodošanu.

Kultūras mantojums ir trausls, bieži to apdraud dabas katastrofas un postoša cilvēku darbība, piemēram, kari, marodierisms un izlaupīšana, ko dažkārt motivē sektu naids. Nolaupītās senlietas bieži pārdod, bet ieņēmumi no šādiem darījumiem var tikt izmantoti terorisma atbalstam, un tas noplicina pasaules kultūras mantojumu. ES ir ieviesusi ierobežojošus pasākumus pret Sīriju un transponējusi ANO sankcijas pret *Da'esh/ISIL* un *Al Qaeda*, kā arī ANO sankciju režīmu pret Irāku. Minētās sankcijas ietver kultūras un arheoloģijas artefaktu nelikumīgas tirdzniecības aizliegumu[51].

- **Kultūras mantojuma pētniecība.** Pamatprogrammas "Apvārsnis 2020" ietvaros tiek atbalstīta pētniecība un inovācija kultūras mantojuma pasākumu jomā, ko īsteno starptautiskos starpdisciplīnu projektos, kuros iesaistītas arī vietējās un reģionālās iestādes, uzņēmumi un pilsoniskā sabiedrība un kuru mērķis ir rast jaunus risinājumus tā Eiropas kultūras mantojuma saglabāšanai un pārvaldībai, ko apdraud klimata pārmaiņas. Tiek aicinātas iesaistīties arī valstis ārpus ES.

- **Mantojuma vērtību nelikumīgas tirdzniecības apkarošana.** Komisija plāno nākt klajā ar tiesību akta priekšlikumu, lai reglamentētu kultūras priekšmetu ievešanu ES, pamatojoties uz rezultātiem, kas tiks gūti nesen sāktā pētījumā, kura mērķis ir noteikt nepilnības valstu tiesību aktos. Komisija apsvērs plašākus pretpasākumus tādas teroristu finansēšanas apkarošanai, kuras pamatā ir kultūras priekšmetu (neatkarīgi no to izcelsmes valsts) nelikumīga tirdzniecība. Iespējami tādi pasākumi kā sertifikācijas sistēmas ieviešana attiecībā uz kultūras priekšmetu ievešanu ES un papildu vadlīnijas ieinteresētajām personām, piemēram, muzejiem un mākslas tirgus dalībniekiem[52]. ES plāno atbalstīt robežkontrolē nodarbināto muitas ierēdņu apmācību, lai veicinātu zagtu artefaktu agrīnu atklāšanu, un mudināt mākslas tirgus speciālistus sadarboties cīņā pret nelikumīgu tirdzniecību. ES arī paplašinās sadarbību ar partnervalstīm kultūras priekšmetu nelikumīgas tirdzniecības apkarošanā.

- **Mantojuma aizsargāšana.** Komisija piedalīsies *UNESCO* vadītajā starptautiskajā darbā, lai izveidotu ātras reaģēšanas mehānismu kultūras mantojuma vietu aizsardzībai. Turklāt Komisija, cita starpā — izmantojot *Copernicus* ārkārtas situāciju pārvaldības pakalpojumu — nodos *UNESCO* rīcībā apdraudēto kultūras mantojuma vietu satelītattēlus, lai izvērtētu postījumus un plānotu iespējamo atjaunošanu. ES nodrošinās kompetenci kultūras mantojuma postījumu apzināšanā kā daļu no pēckatastrofu un pēckonfliktu atjaunošanas pasākumiem. Arī ES Reģionālais trasta fonds reaģēšanai uz krīzi Sīrijā sniegs ieguldījumu kultūras mantojuma aizsardzībā un kultūru daudzveidības veicināšanā.

[51] ES ir transponējusi ANO Drošības padomes režīmu pret *ISIL (Da'esh)* un *Al Qaeda* (kā noteikts ANO Drošības padomes Rezolūcijā Nr. 1267) un turpmākās rezolūcijas, tostarp ANO Drošības padomes Rezolūciju Nr. 2253 (2015). Tā kā arheoloģijas artefakti uzskatāmi par *ISIL/Da'esh* ekonomiskajiem resursiem, to iegāde no *ISIL/Da'esh* ir nelikumīga. Padome ir transponējusi ANO sankciju režīmu pret Irāku (kas ietver nelikumīgi izvestu arheoloģijas artefaktu tirdzniecības aizliegumu) un pielāgojusi autonomo ES sankciju režīmu un ierobežojošos pasākumus pret Sīriju tā, lai ietvertu konkrētu aizliegumu attiecībā uz tādu arheoloģijas artefaktu tirdzniecību, kas nelikumīgi izvesti no Sīrijas.

[52] Rīcības plāns par pastiprinātu cīņu pret teroristu finansēšanu (COM(2016) 50/2).

4. STRATĒĢISKA ES PIEEJA KULTŪRAS DIPLOMĀTIJAI

Lai izvērstu sekmīgu sadarbību ar partnervalstīm trīs ierosinātajos darba virzienos, ir svarīgi, ka attiecīgās ES ieinteresētās personas apvieno spēkus kopdarbības un sinerģijas īstenošanā. Jāiesaistās visu līmeņu valdībai, vietējām kultūras organizācijām un pilsoniskajai sabiedrībai, Komisijai un Augstajai pārstāvei (ar ES delegāciju trešās valstīs starpniecību), kā arī dalībvalstīm un to kultūras institūtiem[53]. 2007. gada paziņojumā par kultūru pausts atbalsts atvērtajai koordinācijas metodei (AKM) kultūras jomā — tas ir vienkāršs, tomēr strukturēts veids, kā ES dalībvalstīm sadarboties Eiropas līmenī[54]. Dalībvalstu ekspertu grupa, kuru kopīgi vadīja Komisija un Eiropas Ārējās darbības dienests (EĀDD), 2012. gadā izskatīja stratēģiskas pieejas izstrādi kultūrai ES ārējās attiecībās. Ekspertu grupas ziņojumā tika uzsvērts ieguvums, ko ES varētu gūt, kultūras sadarbībā ar partnervalstīm īstenojot jaunus, stratēģiskus veidus, kā strādāt kopā ar dalībvalstīm[55]. Pēc tam Eiropas Parlaments uzsāka sagatavošanās pasākumu "Kultūra ES ārējās attiecībās", kurā tika pausts atbalsts "viedai papildināmībai", kuras pamatā ir savstarpēji saskaņota dalībvalstu sadarbība, jo īpaši ar to kultūras institūtu un ārvalstīs strādājošo atašeju starpniecību, kā arī sadarbība ar pilsonisko sabiedrību[56]. EĀDD patlaban vada 139 ES delegācijas un birojus, kas darbojas visā pasaulē un pārstāv ES un tās iedzīvotājus globālā mērogā. Sadarbībai un koordinācijai ir ievērojams potenciāls ES kultūras diplomātijas stiprināšanā.

a) Ciešāka ES sadarbība

Vienota pieeja ļautu iesaistītajiem dalībniekiem Eiropā apkopot resursus un panākt apjomradītus ietaupījumus, vienoti sadarbojoties ar valstīm ārpus ES. Nesenā Eiropas Parlamenta pētījumā izklāstīti daudzie ieguvumi, ko ES delegācijām, kultūras institūtiem un *EUNIC* kopām[57] sniedz cieša sadarbība: kopīgi projekti rada mazāku risku, tiem ir lielāka ietekme un tie ir atpazīstamāki, un sniedz lielākas iespējas mācīties[58].

- **Kultūras diplomātijas platforma.** Tā tika izveidota 2016. gada februārī un to finansē no partnerības instrumenta. To vada dalībvalstu kultūras institūtu un citu partneru konsorcijs[59]. Tā sniegs ieteikumus kultūras politikas jomā, atbalstīs tīklošanu, īstenos pasākumus, iesaistot kultūras jomas ieinteresētās personas, dalībvalstis un ES delegācijas, veidos apmācības programmas kultūras līderības jomā un sniegs ieguldījumu ES starptautisko kultūras attiecību veidošanā.

- **Ciešāka sadarbība ar kultūras institūtiem.** Pēc apspriešanās ar visām attiecīgajām ieinteresētajām personām Komisija vēlāk šajā gadā piedāvās jauna veida partnerību starp EĀDD, Komisijas dienestiem, valstu kultūras institūtiem un to "jumta" organizāciju (pilnvaru robežās) un aprakstīs Eiropas iekšējās sadarbības principus un vērtības, kas ir tās pamatā.

---

[53] Nesens piemērs ciešai sadarbībai starp ES delegāciju, dalībvalsts kultūras institūtu un vietējām iestādēm ir paveiktais Tunisijā, kur Komisija ir sākusi EUR 10 miljonu programmu ar mērķi stiprināt Tunisijas audiovizuālo/plašsaziņas līdzekļu nozari. Vēl viens projekts (EUR 4 miljoni), kuru ar Britu padomes atbalstu vada ES delegācija, tiks uzsākts vēlāk šajā gadā, lai veicinātu līdzdalību kultūrā vietējā līmenī.

[54] Kopš 2008. gada AKM darba grupas cita starpā ir strādājušas ar šādiem jautājumiem: kultūras un radošās nozares (tostarp jauni uzņēmējdarbības modeļi un eksporta stratēģijas); mākslinieku un kultūras darbinieku mobilitāte; mākslas darbu mobilitāte; kultūras pieejamības uzlabošana ar digitāliem līdzekļiem.

[55] Turklāt, pamatojoties uz minēto ziņojumu, 2013. gada 17. maijā norisinājās ES kultūras ministru diskusija par kultūru kā "vieglās" politikas iespēju.

[56] http://cultureinexternalrelations.eu/.

[57] ES valstu kultūras institūtu tīkls (*EUNIC*) ir "jumta" tīkls. Tas ietver 34 kultūras institūtus no 28 valstīm un 100 kopas visā pasaulē. http://www.eunic-online.eu/.

[58] Eiropas Parlamenta pētījums "Eiropas kultūras institūti ārvalstīs", 2016. gada janvāris.

[59] Koordinācijas komitejā iesaistīts EĀDD un Komisija. Sk. http://ec.europa.eu/dgs/fpi/announcements/news/20160401_1_en.htm.

- **ES delegāciju darbības izvēršana.** Delegācijas darbosies kā vietējās platformas kultūras institūtu un citu ieinteresēto personu vajadzībām, lai atvieglotu koordināciju un sadarbību. ES delegācijas var palīdzēt izzināt vietējās vajadzības un iespējas, lai nodrošinātu, ka darbības atbilst vietējam kultūras kontekstam, vienlaikus veicinot ES stratēģisko mērķu sasniegšanu. Kultūras **koordinācijas punkti** lielākajās ES delegācijās izplatīs paraugpraksi un nodrošinās darbiniekiem apmācību par kultūras nozīmi attīstībā un ārējās attiecībās.

- **Eiropas kultūras centru izveide.** Šādu centru pamatā būtu partnerība starp ES un attiecīgo partnervalsti, un tie nodrošinātu kultūras institūtiem un citām ieinteresētajām personām iespēju sadarboties un sniegt pakalpojumus vietējiem iedzīvotājiem, iesaistīties kopīgos projektos un piedāvāt stipendijas un apmaiņas kultūras un izglītības jomā.

- **Atbalsts aktīvai pilsoniskajai sabiedrībai.** Daudzas no ieinteresētajām personām (piemēram, pilsoniskās sabiedrības pārstāvji, mākslinieki, kultūras nozares dalībnieki, vietēja līmeņa organizācijas) ir iesaistītas ES un trešo valstu kultūras attiecībās. Tādēļ divpusējo attiecību un attiecīgu tematisko programmu ietvaros ES centīsies sniegt lielāku atbalstu pilsoniskās sabiedrības organizācijām, kas partnervalstīs darbojas kultūras jomā, lai uzlabotu to spējas un atvieglotu apmaiņu.

- **Kopīgi ES kultūras pasākumi.** Atbalsts kopīgiem Eiropas kultūras pasākumiem ir lielisks veids, kā uzlabot ES atpazīstamību trešās valstīs. Partnerības instrumenta jaunās globālās publiskās diplomātijas darbības ietvaros 2017. gadā tiks sākta jauna ES kinofestivālu organizēšanas divu gadu shēma, kuras budžets būs EUR 1,5 miljoni un mērķis — panākt saskaņotāku un stratēģiskāku rīcību (atbilstoši 2015. gadā publicētam pētījumam) [60] . Patlaban vairāk nekā 75 ES delegācijas piedalās kinofestivālu un citu pasākumu, piemēram, Eiropas valodu dienas, organizēšanā un saņem dažādu atbalstu no valstu kultūras institūtiem.

- **Īpaša uzmanība stratēģiskajiem partneriem.** Daudziem ES stratēģiskajiem partneriem ir spēcīgas kultūras diplomātijas stratēģijas[61], un ar vairākiem no šiem partneriem ES aktīvi sadarbojas kultūras jomā. Eiropas un Amerikas kultūras fonds[62] nodibināts 2013. gadā, lai nodrošinātu strukturētāku finansējumu ES kultūras programmām un stiprinātu kultūras saiknes starp ASV un ES (tostarp delegāciju un dalībvalstīm). Dienvidāfrikā ES sniedz atbalstu jauniem māksliniekiem, audiovizuālo darbu veidotājiem, mūziķiem un sportistiem. Divpusējās attiecībās ar Ķīnu kopš 2012. gada ir iekļauta tiešu personisko kontaktu dimensija[63].

b) Kultūru apmaiņa studentu, pētnieku un absolventu starpā

ES mobilitātes un universitāšu sadarbības programmas ir ļoti vērtīgi instrumenti paliekošu akadēmisko un kultūras saikņu veidošanā, un vienlaikus tie popularizē ES partnervalstīs. Kā liecina Izglītības, audiovizuālās jomas un kultūras izpildaģentūras (*EACEA*) 2014. gada apsekojums[64], 54 % studentu un darbinieku, kas iesaistījušies "*Erasmus Mundus*" mobilitātē, atzinuši, ka šai pieredzei bijusi vislielākā ietekme uz viņu starpkultūru prasmēm un kompetenci.

[60] https://ec.europa.eu/digital-agenda/en/news/european-film-festivals-unique-opportunity-eu-cultural-diplomacy.
[61] Šādas stratēģijas ir, piemēram, Ķīnai, Japānai *("Cool Japan")* un Dienvidkorejai (Korejas kultūras jaunais vilnis "*Hallyu"*).
[62] http://e-acf.org/.
[63] http://ec.europa.eu/education/international-cooperation/china_en.htm.
[64] http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/more_info/evaluations/docs/education/mundus2012-summary_en.pdf.

Starptautiskajā pētniecības sadarbībā universālā zinātnes valoda tiek izmantota, lai uzturētu atvērtus saziņas kanālus un nodrošinātu pētniekiem iespēju apmainīties ar idejām neatkarīgi no viņu kultūras, nacionālās vai reliģiskās piederības. "Apvārsnis 2020" ir pasaulē lielākā daudzpusējā pētniecības un inovācijas programma, un tās ietvaros tiek finansēta pētniecība un inovācija kultūras attiecību, zinātnes diplomātijas un kultūras mantojuma jomā. "Apvārsnis 2020" arī palīdz partnervalstīm nodrošināt, ka izglītība sniedz maksimālu labumu izaugsmei, sociālajai stabilitātei un attīstībai.

Jauniešu apmaiņas programmas, Eiropas Brīvprātīgo dienests[65], jauniešu un jaunatnes darbinieku apmācība un tīklošana to starpā ietver jauniešu mobilitāti starp ES un kaimiņvalstīm. Šajos kopīgajos pasākumos 2015. gadā iesaistījās vairāk nekā 33 000 jauniešu un jaunatnes darbinieku, un aptuveni 40 % no tiem bija no kaimiņvalstīm. Komisija pēta, kā sadarbība sporta jomā var būt lietderīga starptautiskajās attiecībās; šim jautājumam pievērsusies augsta līmeņa grupa, kuras ziņojums gaidāms 2016. gada jūnijā.

- **Pētnieku mobilitātes sekmēšana.** Ar Marijas Sklodovskas-Kirī vārdā nosaukto darbību starpniecību ES plāno laikā no 2014. gada līdz 2020. gadam piešķirt finansējumu 65 000 pētnieku. To vidū ir 25 000 zinātņu doktora grāda kandidātu, un līdz 2020. gadam šis pasākums palīdzēs aptuveni 15 000 pētnieku no valstīm ārpus Eiropas sākt vai turpināt karjeru Eiropā.

- **Studentu un darbinieku apmaiņa un jauni kopīgi projekti.** ES plāno no 2014. gada līdz 2020. gadam finansēt vairāk nekā 150 000 stipendiju studentiem un darbiniekiem Eiropā un citos pasaules reģionos. No 2014. gada līdz 2020. gadam tā finansēs aptuveni 1000 kopīgu projektu, kuros iesaistītas universitātes un jaunatnes organizācijas no ES un no valstīm ārpus ES[66].

- **Absolventu un ES studiju tīkli.** Komisija atbalstīs programmas "*Erasmus+*" absolventu grupu izveidi partnervalstīs un sadarbību starp šīm grupām un ES delegācijām. Tā arī apvienos valstu un Eiropas līmeņa tīklu veidošanas centienus un atbalstīs ES centru integrāciju 450 Žana Monē Izcilības centros, kā arī veicinās tīklošanu to starpā. Mācīšanas un informēšanas pasākumu ietvaros ES studijas ik gadu sasniegs vairāk nekā 250 000 studentu auditoriju visā pasaulē.

5. SECINĀJUMI

Dažās pēdējās desmitgadēs pasaules kultūras ainā notikušas straujas pārmaiņas. Līdz ar digitālo revolūciju pieaudzis pieprasījums pēc apmaiņas un starpkultūru sadarbības. Pasaule patlaban saskaras ar daudzām problēmām un konfliktiem, un šajā situācijā kultūrai piemīt ievērojams potenciāls domstarpību pārvarēšanā, nestabilu sabiedrību stiprināšanā un starptautisko attiecību uzlabošanā. Eiropa pasaulē tiek uztverta kā reģions ar bagātu kultūras mantojumu un aktīvu radošo enerģiju. Tādēļ kultūrai jākļūst par Eiropas Savienības ārējās darbības neatņemamu daļu.

Šajā kopīgajā paziņojumā piedāvāti trīs pīlāri aktīvam darbam virzībā uz ES starptautisko kultūras attiecību stratēģiju. Pirmkārt, piedāvāto ES darbības pamatprincipu mērķis ir nodrošināt, ka ES rīcība šajā jomā veicina cilvēktiesības, daudzveidību un kultūru dialogu un ka vienlaikus tiek ievēroti subsidiaritātes un papildināmības principi un saglabāta politikas

[65] https://europa.eu/youth/EU/voluntary-activities/european-voluntary-service_lv.
[66] http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/node_lv.

saskaņotība, atbalstot kultūru pašreizējās sadarbības satvaros. Otrs pīlārs ir ierosinājums kultūras sadarbību ar partnervalstīm izvērst, pievēršoties šādiem trim galvenajiem virzieniem: i) atbalsts kultūrai kā ilgtspējīgas sociālās un ekonomiskās attīstības virzītājspēkam; ii) atbalsts kultūrai un kultūru dialogam kā mierīgu starpkopienu attiecību veicinātājiem; iii) sadarbības stiprināšana kultūras mantojuma jomā. Trešais pīlārs ir stratēģiskas ES pieejas piedāvājums kultūras diplomātijas jomā. Tas ietver ciešāku Eiropas sadarbību (īpaši starp ES dalībvalstīm un ES delegācijām) un kultūru apmaiņu ES dažādo kultūru atbalstam.

Pamatojoties uz minētajiem trīs pīlāriem, kas piedāvāti kā ES starptautisko kultūras attiecību stratēģijas komponenti, būs vieglāk attīstīt kanālus saziņai starp tautām un sabiedrībām. Šāda stratēģija palīdzēs radīt rosinošu vidi kultūras un radošajām nozarēm, lai tās varētu turpināt attīstīties, tādējādi veicinot izaugsmi un nodarbinātību. Tā sniegs iespēju stiprināt kultūras mantojuma aizsardzību un popularizēšanu, sekmēt kultūru dialogu un miera veidošanu, atbalstīt kultūras produktu radīšanu un tūrismu kā attīstības un ekonomikas izaugsmes virzītājfaktorus un izmantot izglītību, pētniecību un zinātni dialoga un apmaiņas veicināšanai. Šīm darbībām jāpalīdz padarīt Eiropas Savienību par ietekmīgāku dalībnieci pasaules mērogā, labāku starptautisko partneri un spēcīgāku ilgtspējīgas izaugsmes, miera un savstarpējās sapratnes atbalstītāju.